

CARL NIELSENS SANGE - PÅ ENGELSK!?!? Kommentar
(Trykt i *Klassisk* nr. 38, 2015 s, 13 – i en forkortet udgave)

Carl Nielsen har skrevet fantastiske symfonier, fængslende kammermusik og to skønne operaer, men hans største bedrift er nok i virkeligheden den fornyelse af den danske folkelige sang, han stod for i begyndelsen af forrige århundrede. Sammen med Thomas Laub tog han livtag med kirkesangen, så vi fik salmer med enkle og karske melodier, der passede godt til teksterne. Og endnu vigtigere: Sammen med især Laub, Oluf Ring og Thorvald Aagaard revitaliserede han den folkelige sang – på en måde, som er blevet en selvfølge for os, men som var og er en bedrift. Paradeeksemplet er *Højskolesangbogen* – denne helt specielle danske opfindelse som mange udlændinge misunder os. B.T.s rimkunstner Viggo Barfoed var inde på det i 1925, da CN blev 60:

*Carl Nielsens symfonier er kendt fra Syd til Nord,
men hvilket af hans værker har sat sig synligst spor?
Det er såmænd "Jens Vejmand", den kære melodi,
der var en landeplage i 1909.*

I begyndelsen af 1900tallet var fællessangen – også via *Højskolesangbogen* (hvis 1. udgave kom i 1894) - noget helt andet end i dag. Musikalsk set var det en romantisk tradition, med forfinede romancer og mere eller mindre svulstige melodier som norm. Et godt eksempel er melodien til *Der er et yndigt land*, vores nationalsang, som er så svær at få til at fungere ved store begivenheder (Carl Nielsens alternative melodi slog desværre aldrig an). Men i 1915 kom der et lille hæfte med strofiske sange, som skulle vise sig at blive banebrydende: Laubs og Carl Nielsens *En snes danske viser*. Blandt sangene var *Jeg bærer med smil min byrde* og *Nu er dagen fuld af sang*. Carl Nielsen havde øvet sig med bl.a. *Du danske mand* (1906) og *Jens Vejmand* (1907). I 1915 havde han virkelig ‘fundet melodien’ – altså den måde at komponere melodier på, som blev toneangivende de følgende 50 år, og som vi stadig holder af. I 1922 var han redaktør af *Folkehøjskolens melodibog*, og i den seneste (18.) udgave af *Højskolesangbogen* (2006) har han 36 melodier med – det er mere end nogen anden komponist. Tilsvarende har han 7+* melodier med i DRs netop afholdte afstemning om de danske sanges ”Top 50”.

Hemmeligheden var det princip, som J.A.P. Schulz udviklede sidst i 1700tallet: en god fællessang skal være enkel og have et “præg af det tilsyneladende velkendte”. Det citerede Laub og Nielsen i forordet til *En Snes Danske Viser*. I 1922 skrev CN i et essay: "Man må vise de overmætte, at et melodisk tert-spring bør betragtes som en Guds gave, en kvart som en oplevelse og en kvint som den højeste lykke. Tankeløst

fråseri undergraver sundheden.” Nielsens folkelige melodier dyrker netop disse grundlæggende intervaller, med *Jeg ved en lærkerede* som et typisk eksempel.

I 150-året for sin fødsel er Carl Nielsen Danmarks vigtigste musikalske eksportvare inden for klassisk musik. Derfor er idéen om at oversætte en række sangtekster meget nærliggende – vi vil jo gerne dele vores sangskat med udlændinge og udbrede kendskabet til denne særlige danske del af Nielsens værk. Det Kongelige Bibliotek står bag Cd'en *Carl Nielsen Songs*, som har mange kvaliteter: De to sangere, Johan Reuter og Denise Beck, og koret Camerata synger musikken meget smukt.

Oversættelserne af Holger Scheibel er gennemgående rigtig gode (jeg ved af egen erfaring hvor svært det er). Niels Krabbes artikel i bookletten er fremragende. Men der er alligevel noget som skurrer gevaldigt.

I Carl Nielsens sang-opus må vi skelne afgørende mellem romancer, som han dyrkede i sin ungdom (1890erne), 3-4-stemmige korsange, og den folkelige sang fra hans modne år. Den første tradition er en solosangtradition, mens den sidste er en fællessangstradition. Det er helt oplagt, at det er romancerne og korsangene der fungerer bedst på cden – de synges nu blot på et andet sprog. (Man kunne godt diskutere problemerne ved at synge solosange i oversættelse, men det er ikke emnet her.) Det som skurrer i mine ører er at høre udprægede fællessange foredraget som solosange (romancer) på et fremmed sprog. Det giver ganske enkelt de formodede udenlandske lyttere et grundlæggende forkeret indtryk af hele Carl Nielsens (og Laubs) projekt. *Jens Vejmand* (eng.: Poor Joe the Roadman) og *Frihed er det bedste guld* (Freedom is the Purest Gold) er *ikke* solosange, uanset – ja nærmest på trods af – hvor smukt de bliver sunget. Jeg forstår simpelthen ikke, at cd'en ikke er indrammet af (eller blot giver) eksempler på, hvordan Højskolesangen faktisk lyder og fungerer i Danmark i dag (jf at der er 5 højskolesange oversat til engelsk i 18. udgave). Man kan læse om det i bookletten, javist, men vi taler om en spillevende musikkultur, som faktisk mis-repræsenteres i det valgte format. Et eksempel fra min egen verden: Når vi på Aalborg Universitets forskeruddannelse i musikterapi holder kurser for PhD-studerende fra hele verden, indleder vi dagen med en fællessang, typisk en Højskolesang, som vi synger både med dansk og med engelsk tekst, og ofte med melodi af Carl Nielsen. Det giver udlændinge en førstehåndsoplevelse af en unik dansk sangtradition, som vores nationalkomponist var med til at skabe. Den oplevelse bliver desværre ikke formidlet af ”CN-Promo-cd'en”.

FAKTABOKSE

Carl Nielsen komponerede i sine yngre år en del romancer, fx *Solnedgang* og *Irmelin Rose* (1892), I begyndelsen af 1900-tallet skrev han nogle enkle, iørefaldende melodier, ofte ifm lejlighedsværker, fx *Du Danske Mand* (1906), *Jens Vejmand* (1907), *Vi sletternes sønner* (1908). Idéen om en ny fællessangs-æstetik blev udfoldet i samarbejdet med Thomas Laub i to samlinger

En Snes danske Viser (1915, 1917). Deres mål var at forsyne vedkommende danske tekster med melodier, som på én gang var nye og havde præg af "det tilsyneladende velkendte", så de let kunne synges af et bredt publikum. Carl Nielsen fulgte samme princip i *Melodibog til Borups Sangbog* (1916) og fik det helt store folkelige gennembrud med udgivelserne af *Folkehøjskolens Melodibog* (1922, tillæg 1927) og *Sangbogen Danmark* (1923).

Cd'en *The Unknown Carl Nielsen. Danish Songs in English* indeholder 26 mere eller mindre kendte sange og korsange i engelsk oversættelse ved Holger Scheibel (m. Stuart Henney som konsulent). Medvirkende: Denise Beck, sopran & Clemens Hund-Göschel, klaver; Johan Reuter, bariton & Jan Phillip Schulze, klaver; Ars Nova Copenhagen, dir. Michael Bojesen. Udgivet af Det Kongelige Bibliotek i samarbejde med Dacapo (2015). PROMO6116